

Prikazi i osvrti

Heidi Hayes Jacobs (2010.):
Curriculum 21: Essential Education for a Changing World.
Alexandria VA. ASCD (266 str.)

CURRICULUM **21** Essential Education for a Changing World

Edited by
HEIDI HAYES JACOBS

Fokus zbornika *Kurikulum 21.* – *svrhoviti odgoj i obrazovanje za svijet promjena* jest potaknuti specifičan dijalog, rasprave i djelovanje na svim razinama – u školama, lokalnim zajednicama i obrazovnoj vlasti s ciljem kreiranja suvremene škole koja ne robuje višestoljetnim navikama, već u središtu ima specifične interese i potrebe današnjih učenika i njihovih učitelja.

U uvodniku zbornika Heidi Hayes Jacobs ističe vlastite dvojbe, bliske svima nama koji o odgoju i obrazovanju odgovorno promišljamo. Ona vrlo iskreno i neposredno relativizira kurikulumske ciljeve pitanjem možemo li sa sigurnošću ustvrditi kako škola priprema učenike za bliske godine kada će se naći na tržištu rada ili za, recimo, vrijeme do 2050., do kada se računa da će sigurno trajati njihov radni vijek. Uopće, priprema li škola za današnje izazove? Može li sustav ustrojen

krajem 19. stoljeća pružiti učeniku alate za participiranje u galopirajućoj globalnoj ekonomiji, u eri koja se već naziva „postameričkom“? Zaključak je da moramo osuvremeniti i dinamizirati kurikulum, ali i iz temelja mijenjati školu kako bi odgovorila zahtjevima vremena u kojem živimo. Naša je odgovornost pripremiti učenike o kojima skrbimo za svijet sutrašnjice. Ukoliko kurikulum shvatimo kao svrhovito putovanje u malim koracima, tada taj put treba biti postupan, interaktivan te obogaćen razumijevanjem i uvažavanjem. Mi pregovaramo i izabiremo put, ali učenici su ti koji određuju hoće li uopće „putovati“ te koliko često, na koji način, i, naravno, s kim (čitaj: s kojim učiteljima).

U prvim trima poglavljima: *Novi kurikulum za novo vrijeme, Nadogradnja kurikulumu: tipovi i vještine praćenja i ocjenjivanja 21. stoljeća, Nadogradnja sadržaja: provokacija, osnaživanje i izmjena* Heidi Hayes Jacobs predlaže izmjene kurikulumu. U većini je škola prevladavajući tzv. akademski kurikulum koji već od osnovne škole priprema sve učenike (bez obzira na interese i sposobnosti) za sveučilišta, što je prilično apsurdan izvor frustracija za mnoge sudionike u procesu učenja. Naznake promjena mogu se uočiti u pojedinim državama koje pokušavaju uvesti nove standarde specifičnim ciljevima: 1) preciziranjem globalnih perspektiva, 2) uvođenjem digitalnih i mrežnih alata 21. stoljeća, 3) identificiranjem interdisciplinarnih veza nužnih u svijetu rada. Preispitivanje kurikulumu dovelo je do novih načela u samoj praksi, koja je fokusirana na trajna i djelatna znanja

i vještine, ključne pojmove, pismenost, afirmativno praćenje i ocjenjivanje te specifična znanja za uspješan poslovni život. Kada je riječ o intervencijama u području kurikuluma, model postupne nadogradnje/razvoja postojećeg svakako je prikladniji od modela apsolutnih promjena. Promjene se u školama najčešće percipiraju kao trendovski i vrlo površni zahvati dok nadogradnja ima pozitivan i daleko dublji učinak. Dinamičan pogled na novo i ključno u kurikulumu traži preispitivanje institucije škole. Prema autorici, četiri su ključna elementa koja definiraju kurikulum: organizacija vremena, način na koji su učenici grupirani, kadrovska struktura i korištenje prostora (fizičkog i virtualnog). Fizički prostor ograničava modele učenja kao i kvalitetnu interakciju među učiteljima. Navikli smo na izolaciju, a izolacija je jedan od važnijih razloga zbog kojeg neki od naših učenika prekidaju školovanje. S druge strane, samo suradnjom i zajedničkim djelovanjem neprestano propitujući mišljenja i stavove možemo mijenjati školu i kurikulum, rješavajući se mitova tradicionalne škole, kao što su: „Dobra stara vremena još su uvijek najbolja“, „Bolje je da svi mislimo slično“ ili „Keativnost je opasna – a umjetnost i kultura ionako ne previše važne“.

Proces evaluacije (praćenja, vrjednovanja i naposljetku ocjenjivanja) treba prilagoditi kako bi reflektirao današnje vrijeme. Prvi korak bio bi razviti zamjenske elemente vrjednovanja. Struka treba izdvojiti nove sadržaje prisutne u svakodnevnom životu, a oni mogu biti: dokumentarni filmovi, *web* stranice, digitalne skladbe, *online* časopisi, e-knjige, scenariji, *e-mail* razmjene, *web* prijenosi, *online* tečajevi, videokonferencije, simulacije, blogovi, te ih malo po malo uvoditi u svakodnevni proces učenja te ih uzeti kao ključne u procesu vrjednovanja. Npr. učenici umjesto kratke priče mogu pisati scenarij i iz njega raditi film.

Po pitanju nastavnih planova i programa potrebno je razdrmati uspavanu javnost provocirajući raspravu na svim razinama oko iznalaženja odgovora na pitanja – što je za nas važno i trajno? što je nevažno i prolazno? a što bi trebalo uvoditi jer predstavlja nužnost? Načela su kojima se treba rukovoditi: globalna perspektiva s jasnim razvojnim okvirima u samom sadržaju; osobna i lokalna perspektiva jasna svakom učeniku; cjelovit akademski, emocionalni, fizički i mentalni razvoj kao kriterij za odabir sadržaja; poticanje kreativnosti i inovativnosti za buduću karijeru i rad; dinamično i otvoreno oblikovanje područja učenja koji svojom praktičnošću služe potrebama stvarnog svijeta; aktivno korištenje tehnologije i medija za proširenje mogućih izvora sadržaja; složenost sadržaja adekvatna dobi i stupnju znanja učenika.

Počevši s razmatranjem sadržaja u društvenom području (društvenim znanostima), autorica Jacobs kao ishodište ističe proučavanje čovjeka (sebe), kao osnove za rješavanje svih suvremenih problema. Tradicionalnu podjelu na predmete: zemljopis, povijest, antropologiju, sociologiju, ekonomiju i političke znanosti treba osuvremeniti kombinacijama, koje svakako nude bogatu alternativu (politička ekonomija, antropologija ekonomije, povijesna sociologija, antropologija politike). Ako se ide korak dalje i počne postavljati specifična i suvremena pitanja, naši učenici mogu postati stvarni društveni znanstvenici. Budući da živimo u stoljeću u kojem su lajt motivi: globalna svijesti, mijenjanje gospodarstva, komunikacija zajedničkih tehnologija i opstanka, društvene znanosti pružaju okvir za razumijevanje navedenih fenomena.

Kako bi se uvelo uzbuđenja i prakse u prirodne znanosti, moramo oblikovati nastavni plan i program integrativno pristupajući problemu, a ne oslanjajući se

isključivo na tradicionalni i kruti pristup odvajanja znanosti. Potrebno je osigurati da sveučilišta i istraživačke ustanove rade izravno sa školama kako bi što bolje pripremili potencijalne znanstvenike. Partnerstvo treba temeljiti na stvaranju mogućnosti da svaki učenik poput znanstvenika može provoditi vlastita aktivna istraživanja. Možda zbog straha od kontroverza, škola ponekad izbjegava područje etičnosti u znanosti. Izravan i obrazložen pristup etičkim dilemama u suvremenoj znanosti treba poticati. Razmimoilaženja između moralnih uvjerenja i znanstvenih istraživanja neizbježna su i treba im pristupiti izravno i s poštovanjem.

Obrazovana osoba mora razviti estetski senzibilitet i sposobnost u oblikovanju ideja i izražavanju emocija. Zapanjujuće je da se kurikulum umjetničkog područja još uvijek mora opravdavati u mnogim zemljama, a s obzirom na aktualne rezultate istraživanja o moždanim funkcijama (Jensen, 2005.). Prilikom izrade kurikuluma umjetničkog područja posebno treba skrbiti o dvama segmentima: (1) uputama za poticanje recepcije umjetničkih dijela, (2) razvoju sposobnosti izražavanja stvaralaštvom (produkcijom) i izvedbom (reprodukcijom). Nadogradnja sadržaja odnosi se na uključivanje novih, modernih oblika u svim područjima umjetnosti i dodavanjem globalne komponente. Ova nadogradnja uključuje ne samo uporabu tehničkih i digitalnih alata za umjetnički izraz, nego i nove vrste umjetničkog doživljaja. Naime, umjetničke forme šire se internetom na multimedijalne oblike pa naši učenici mogu imati virtualne estetske susrete i priredbe. S obzirom na temeljnu potrebu za „maštovitim misliocima“, danas posebnu pažnju treba posvetiti razvoju umjetničkog kurikuluma.

U profesionalnom razvoju učitelji također trebaju slijediti duh progresivizma. Baš kao što čine i njihovi učenici, učitelji

trebaju kreirati internetske sadržaje vezane uz posao – nastavnu praksu, sudjelovati na *webinarima* u globalnoj zajednici učenja. U svojim posebnim područjima valja asimilirati nova znanja, ali ne izostaviti ni psihološku, fiziološku i pedagoškijsku perspektivu u radionicima i programima usavršavanja. Osvežavanje sadržaja kurikuluma treba biti usmjereno na učenika, ali i reflektirati profesionalni razvoj učitelja.

Varijante nove škole ponovnog otkrivanja i sjedinjenja struktura školskog programa

U izgradnji školskog ozračja mora se uzeti u obzir širok spektar mogućnosti uz svaki pojedini čimbenik (vrijeme, različite profile učenika i nastavnika, te prostor – fizički i virtualni), zatim se mora sve uskladiti sa stvarnim potrebama učenika. Grci govore o prologu kao „postavljanju scene“. Potrebno je aktivno pristupiti „prolog fazi“ u stvaranju nove škole. Bitna pitanja koja trebaju odgovor prije bilo kakve akcije jesu:

- koji će načini organizacije vremena (šk. godina / raspored) biti najbolja podrška učeniku? Kao primjer možemo navesti tzv. „tjedne otvorene nastave“, kada škola unutar godine planira tri do četiri tjedna za projekte, istraživanja i kreativne radionice.

- kako grupirati učenike da bismo unaprijedili procese učenja? Potrebno je razmisliti o mogućnosti da se s vremena na vrijeme sastavi razreda mijenjaju, naravno ne slučajno već strateški i ciljano. Takav način grupiranja svakako bi donio novu dinamiku, kao i nove perspektive u procesu učenja, a što je najvažnije, pripremio bi ih za suvremeno tržište rada gdje se u prosjeku posao i okruženje mijenja svakih nekoliko godina.

Na koji način kreirati fizički i virtualni prostor, a da bude podrška radu?

Razmišljajući o prostoru, trebali bismo poštovati potrebu učenika za privatnošću. Kvalitetna i nagrađivana arhitektonska rješenja gotovo uvijek u školskom prostoru nude i mirna mjesta za razmišljanje. Hektičan školski život pojačavaju tjeskobni i mračni hodnici, stoga i samo maleni kutak škole, mjesto za samoću, više je nego dobrodošao.

Pet sociotehnoloških trendova koji mijenjaju učenje i poučavanje

Stephen Wilmarth

Poglavlje je posvećeno integriranju tehnologije u kurikulum, ali i utjecaju na socijalne trendove. Nove tehnologije rezultiraju sveprisutnom povezanošću na mnogim razinama, ali te veze često su nestrukturirane. Današnji učenici u tehnološkoj eri posjeduju iskustvo koje je u suprotnosti s linearnim i hijerarhijski strukturiranim znanjem, institucionaliziranim u obrazovnim sustavima. Učenici danas postaju „društveni stvaraoci“ proizvodeći *web* sadržaje te se postavlja pitanje razvoja digitalne pismenosti i poticanja kritičkog mišljenja, ali još izrazitije problematizira se način učenja koji više ne može biti formalno-tradicionalan, već djelatan – „učim čineći“.

Društveni mediji i tehnologija povezivanja najmanje su prisutni u formalnom obrazovanju. Socijalno umrežavanje predstavlja snažan alat u procesu učenja. Način na koji su ljudi povezani, zajednice koje kreiraju određuju snagu učenja. Ako tehnologija nudi zanimljiviju, različitiju, učestaliju komunikaciju socijalnim mrežama, veća je vjerojatnost da će se oblikovati dinamična zajednica učenja.

Razumijevanje *weba*, načina na koji funkcionira, promijenit će shvaćanje potencijala interneta u tome da pomaže u oblikovanju i stvaranju znanja. U ovom smislu, učitelji znalci tražit će

i stvarati aplikacije koje su korisne i jednostavne za korištenje u procesu učenja i poučavanja. Korištenje multimedije, poglavito edukativnih igara, može biti koristan alat učenja u školi i izvan nje. Kretanje virtualnim svijetom postaje sve sofisticiranije i sve bliže stvarnoj socijalnoj interakciji, što će svakako utjecati i na promjene u obrazovnim sustavima, i to vrlo skoro.

Ono što smo mislili da znamo o učenju i poučavanju kroz formalnu edukaciju, možda više nije relevantno. Potrebno je reorganizirati model koji će biti više organski. Naše škole više ne trebaju biti poput katedrala u kojima vlada uzvišeni mir, već poput živih i otvorenih trgova na kojima se razmjenjuje, nudi, daje, aktivno komunicira u manjim ili većim skupinama i pri tome uči.

Učionica velika poput svijeta

Vivien Stewart

Kako treba izgledati moderna škola 21. stoljeća? Što želimo našim unucima? Sigurno ne želimo da se osjećaju zarobljeni u četiri zida, već slobodni u školi velikoj poput svijeta. Kako to postići? Treba omogućiti učenje svuda i u bilo koje vrijeme, s vršnjacima u stvarnom ili virtualnom okruženju. Učiteljima treba pružiti mogućnost da nadograđuju svoje znanje, da ostanu znatiželjni i da tu znatiželju prenose na svoje učenike. Uspješne škole poput uspješnih tvrtka trebaju nuditi kvalitetnu praksu diljem svijeta, a svakodnevna praksa svake škole trebala bi biti provjera uspješnosti kroz uspoređivanje vlastitih standarda s internacionalnima.

Učiniti učenje neodoljivim

Tim Tyson

Kako učitelji usmjeravaju učenike na učenje temeljeno na uzbudljivom, osobnom doživljaju? U kvalitetnim školama tjedno

se održavaju susreti na kojima se kroz provokativnu i otvorenu raspravu analizira praksa. Učitelji analiziraju individualan napredak učenika, usklađuju kurikulum, ističu primjere dobre prakse, drugim riječima svoju zajednicu pretvaraju u zajednicu učenja. Ubrzo svoja iskustva, rezultate i vizije dijele s učiteljima u okruženju, od čega najveću korist imaju učenici. Kao najvažnije mjerilo dobre nastave izdvaja se autentično sudjelovanje u vlastitom procesu učenja. Učenike treba navikavati da ustaljenu mentalnu pasivnost zarobljenu u okruženju suhoparnosti međusobno nepovezanih činjenica transformiraju u dinamičnu aktivnost, u kojoj oni suvereno vladaju vlastitim učenjem i stvaraju trajniji, šire prihvaćen proizvod (npr. rad na projektu, filmski dokumentiran i objavljen na internetu) od ocjene dobivene u razredu.

Medijska pismenost

Frank W. Baker

Bez poznavanja medija ne možemo razviti (niti utjecati na) svijest o vremenu u kojem živimo. Tekst i pismenost nisu više vezani uz knjige, danas govorimo o digitalnim medijima, blogovima, *podcastima*... Digitalna pismenost danas obuhvaća: *upload* (postavljanje sadržaja na internet), *download* („skidanje“ sadržaja s interneta) i *remix* (obradu) glazbe, fotografija i videa; pismeno komuniciranje mobilnim telefonima i tabletima; povezivanje i komunikaciju socijalnim mrežama; korištenje digitalnih kamera i fotoaparata; uređivanje i dijeljenje *online* videa; kreiranje blogova, videoigara, digitalne produkcije i grafičkih novela; participiranje u virtualnim igrama i forumima. Škola danas ne osposobljava učenike za korištenje medija. Mnogi stručnjaci ističu problem izloženosti mladim medijima, bez izgrađenog okvira kritičkog promišljanja, koji uključuje i etičke i

intelektualne vještine, koje bi pomogle da mladi ne vjeruju svemu što vide, pročitaju i čuju. Kao izlaz iz ove prilično delikatne situacije, inzistira se na inicijativi škole. Škole hitno trebaju educirati učitelje kako bi mogli kvalitetno uputiti učenike u dobre i loše strane sveopće digitalizacije te im ponuditi okvir unutar kojega mogu djelovati sigurno, znajući da ne rade ništa što bi moglo naškoditi njima ili bilo kome drugome. S druge strane, mlade treba osposobiti da neupitno digitalno znanje kanaliziraju prema razvoju kompetencija, nužnih u današnjoj globalnoj ekonomiji. U prilog kritičkom promišljanju uloge medija Thoman i drugi educirani učitelji kreirali su pitanja za učenike, kao što su: Tko je autor sadržaja?, Koja je njegova svrha?, Kojoj je populaciji namijenjen?, Koje su vrijednosti životni stilovi i stavovi uključeni ili isključeni iz sadržaja i zašto? Gdje mogu dobiti dodatne informacije, drugačije perspektive ili provjeriti informacije? Na koji način mogu iskoristiti informacije? Istraživanja su pokazala da učenici koji su prošli kolegije medijske pismenosti, „medijski tekst“ (ali i subtekst) gledaju sasvim drugim očima. Drugi veliki benefit medijskog opismenjavanja u školi jest angažman i inicijativa učenika u području koje im je izrazito zanimljivo. Kao završnu preporuku, i u našim školama, ističemo implementiranje medijske pismenosti u sve školske predmete, uz nužnu prethodnu edukaciju učitelja.

Digitalni portfoliji i kurikularne mape

David Niguidula

Nakoji su način su povezane kurikularne mape učitelja i digitalni portfoliji učenika, i kako se mogu iskoristiti kao *feedback*?

Digitalni portfoliji multimedijalne su zbirke učeničkih radova, a zapravo dokumentiraju učeničke vještine i znanja. Sadržaji mogu biti pisani dokumenti,

fotografije, prezentacije, audiozapisi i videozapisi. Portfoliji su sve češća želja i u našoj odgojno-obrazovnoj praksi jer pružaju uvid u rad učenika kroz godinu a, rekao bih, uspješno se mogu implementirati i u procese vrjednovanja na nacionalnoj razini te pridružiti rezultatima državne mature. Predstavljanje vlastitih radova ima konkretne implikacije i na rad učitelja, koji moraju strateški dobro razmisliti kakve će zadatke zadavati svojim učenicima. Drugim riječima, kvaliteta zadatka, vizija, ciljevi i očekivanja učitelja sigurno će usmjeriti učenika prema više ili manje kvalitetnim rezultatima, odnosno više ili manje kvalitetnom portfoliju. Kurikularne mape predstavljaju učiteljev rad te zajedno s portfolijima čine prostor za stalno kritičko promišljanje i alat za stalno unaprjeđivanje procesa učenja. Revizija kurikuluma započinje (i organski se stalno odvija) upravo u tom prostoru, među istinskim akterima, a svi oni koji bučno i napadno nude velike rezove i revolucije, grubo zanemaruju tu činjenicu neprirodno se namećući.

Obrazovanje za održivu budućnost

Jamie P. Cloud

Nerazmjer između malobrojnih bogatih i mnogobrojnih siromašnih, brojne krize, svjetska recesija neki su od važnijih pokazatelja da sadašnje i buduće generacije trebamo odgajati kako bi odgovornije od svojih predaka koristili resurse koji im stoje na raspolaganju. Morat ćemo mlade i u školama učiti da djeluju unutar postavljenih pravila jer ih svi zdravi i prirodni sustavi imaju. Naša će uloga biti da identificiramo i podržavamo zdrave navike jer ovisimo o njima, da pronalazimo sreću, da dišemo slobodno. Moramo neprestano učiti zajedno s našom djecom i učenicima kako pomiriti razlike između individualnih prava i odgovornosti.

Promišljanje kurikuluma 21. stoljeća

Arthur L. Costa i Bena Kallick

Promjena naših mentalnih modela o učenju, poučavanju, ili vrjednovanju učeničkog napretka ne odvija se tako brzo. Promjene zahtijevaju otvorenost, fleksibilnost, strpljenje i hrabrost. Revidiranje prakse najprije uključuje promjenu svijesti, nakon čega slijede nova pravila i navike koje će zamijeniti one stare. Učitelji su istinski futuristi, jer osim što pripremaju učenike za sadašnjost, u isto vrijeme to čine i za budućnost. U isto vrijeme, učitelji trebaju biti svjesni da se nove vizije vežu uz razvijanje vještina preživljavanja u svijetu budućnosti, a to su: kreativnost i inovativnost, kritičko mišljenje i rješavanje stvarnih problema, komunikacija i suradnja. Tu viziju treba sadržavati i kurikulum koji treba organizirati kao osnovu za učenje bilo kojeg sadržaja. Kurikulum treba omogućiti učenicima participiranje u radu sa stvarnim problemima, dilemama i sukobima o čijim rješenjima treba razvijati strategiju, u kojoj će se ogledati znanje, sklonosti ili stavovi, ali i vještine te ponašanje koje će biti iskoristivo u daljnjem učenju i životu. U tom segmentu, proniknuti u bit vlastitog mišljenja kroz vježbu, refleksiju, evaluaciju i dosljednost predstavlja moćan alat u oblikovanju i poboljšavanju kompetencija. Uspješnost procesa učenja u razredu temelji se na kontinuiranom radu učenika, nikako na 45 minuta učiteljeva monologa. Učitelj treba biti dobronamjeran i empatičan, i u razredu i s kolegama, spreman prihvatiti mišljenje i kritiku te neprestano promišljati o poboljšavanju vlastite prakse kontinuiranim učenjem.

Tomislav Seletković